

components are always changing and developing. The formation of professional orientation of a personality takes place at all stages of specialists' professional development. The theoretical analysis has revealed that the third and fourth years of studying at higher educational institutions are the most sensitive for the development of professional pedagogical orientation of future teachers, while the first and second years at the university are important for the humanitarian orientation of future specialists. Some psychologists and pedagogues distinguish the following important ways of forming future teachers' professional orientation: 1) the formation of professional pedagogical orientation by means of teaching process improvement; 2) the perfecting of the extra-curricular activities; 3) organization of professional development trainings; 4) involvement of students into research activities, etc. The studying of the structure and dynamics of creative and humanitarian orientation of future teachers will allow to understand the peculiarities of professional development of future teachers' personality.

Keywords: orientation, professional orientation, professional and pedagogical orientation, creative and humanistic orientation, orientation formation, future teacher's personality.

Подано до редакції 30.09.2014

УДК: 159.953:338.22-051

Світлана Германівна Яновська,
старший викладач кафедри прикладної психології,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МНЕМІЧНОГО КОМПОНЕНТУ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ДОСВІДУ ПІДПРИЄМЦЯ

У статті визначено особливості мнемічного компоненту індивідуального досвіду підприємця. Показано, що обсяг і тривалість збереження інформації про події в оперативній довготривалій пам'яті при відтворенні недавнього минулого залежить від міри заповнювання пам'яті значимим змістом, кількість і якість якого значуще вище в групі підприємців у порівнянні з групою людей, які не займаються підприємницькою діяльністю. Визначено, що факторами, які забезпечують ефективність біографічної пам'яті підприємців в інтервалі від суб'єктивного «зараз» до суб'єктивного «раніше» (зона «нового досвіду»), є міра суб'єктивності їхньої позиції стосовно виникаючих зовнішніх впливів, а також орієнтація пам'яті на можливість застосування накопиченого в майбутньому.

Ключові слова: індивідуальний досвід, підприємець, оперативна довготривала пам'ять, біографічна пам'ять, ранні спогади.

Соціально-політичні, економічні події, які відбуваються в Україні, призводять до якісних змін у сприйнятті дійсності, що відбувається в індивідуальному досвіді особистості. На наш погляд, важливо звертати увагу на те, яким чином вибудовується це відбиття у пам'яті людини, тобто, звернутися до мнемічного компоненту її індивідуального досвіду.

По-друге, підприємництво в нашій країні розвивається енергійно та динамічно, проте за відносно короткий період незалежності нашої держави воно вже багато разів піддавалося впливу соціально-політичних коливань, криз, реформ тощо. Тому тема індивідуального досвіду, його зміни й розвитку в підприємницькій діяльності є постійно актуальною. Адже за Й. Шумпетером, особливості реалізації підприємницької активності людиною передбачають створення і втілення нових комбінацій [9], а підприємницька діяльність є за своєю сутністю такою, що передбачає постійне самовдосконалення та розвиток таких якостей людини як самостійність, відповідальність, ризикованість, творчість, новаторство і

ініціативність, здатність реагувати на зміни економічної ситуації, обирати і приймати управлінські рішення та ін. [3].

Отже, **метою** нашого дослідження є визначення особливостей мнемічного компоненту індивідуального досвіду підприємця.

Ми розуміємо, що однією з особливостей індивідуального досвіду підприємця є унікальне співставлення інформації накопиченої ним за всю свою життєдіяльність та його відкритість новому досвіду, адже саме завдяки цьому він може втілювати у життя «нові комбінації» [9]. Отже, визначення особливостей індивідуального досвіду підприємця ставить питання щодо зіставлення «старого» та «нового» досвіду індивіда в ході реалізації підприємницької активності, що з одного боку стабілізує життєдіяльність підприємця, а з іншого – надає йому можливість саморозвитку та вдосконалення своєї справи за рахунок створення нових, нікому ще невідомих товарів, послуг, технологій, матеріалів тощо.

Однією з важливих задач вивчення індивідуального досвіду є визначення психологічного механізму його стабілізації, за який відповідальна людська пам'ять. Інформація з пам'яті інтегрується у досвіді людини і завдяки цьому здобуває якість власності індивіда, що виявляється, зокрема, у високому рівні суб'єктивної впевненості в її істинності, ригідності такої установки, готовності захищати інформацію, якою індивід володіє. Найбільш значний внесок у вивчення мнемічного досвіду у вітчизняній психології зробив Г. К. Серeda.

Г. К. Серeda у такий спосіб розрізняє пам'ять і досвід: «Пам'ять людини являє собою безупинний процес організації індивідуального досвіду в систему, що відповідає умовам життя як системи діяльностей, що послідовно змінюють одна одну» [7]. Крім того, Серeda визначає пам'ять як «механізм» організації досвіду [4]. У кожному з цих випадків пам'ять не отожднюється з досвідом, а передує йому. Розглядаючи процесуальний аспект формування досвіду, Г. К. Серeda виходить із уявлень про його нерозривність: «У кожен момент реалізації діяльності до неї включається весь минулий досвід, коли жодна частина не може бути відділена від цілого» [6]. Або «Пам'ять – безупинний і несвідомий процес самоорганізації індивідуального досвіду, що ніколи не припиняється в психіці людини» [5].

Отже, досвід, з точки зору Г. К. Середи, є гнучким, відкритим для прийняття нових відомостей і змін. А це й відповідає вимогам до підприємницької діяльності. Для більшості професій типовими є закриті, ригідні, стійкі структури досвіду. Цьому існує багато свідчень у праці й у житті, в літературі й у науці. Так, Ю. К. Стрелков говорить: «Типовий професійний досвід – це досвід рішення типових проблем. Це уміння за допомогою простих, але добре засвоєних прийомів попередити аварію, направити процес у безпечне русло» [8, с. 7]. Проте, досліджувана нами діяльність підприємців пов'язана з формуванням саме гнучкого, відкритого досвіду, про який говорив Г. К. Серeda.

На думку О. М. Лактіонова, індивідуальний досвід не є тотожним пам'яті. «Тільки частина інформації з пам'яті стає власністю мнемічного досвіду індивіда, оскільки підлягає особистісному вибору. Пам'ять ширша за досвід за обсягом зафіксованої протягом життя інформації і є безпосередньою субстанціональною формою відображення процесу життєдіяльності. Досвід, з іншого боку, є ширшим за пам'ять у функціональному аспекті, виступаючи як структурно-динамічна основа регуляції життєдіяльності» [1, с. 243]. Основною функцією мнемічного досвіду є функція стабілізації, яка забезпечує його розвиток і функціонування та надає можливість людині реалізувати прагнення до продовження роду, особистісного удосконалення. До мнемічного досвіду О. М. Лактіонов відносить не всю пам'ять, а тільки її довготривалу частину, до якої як базові характеристики входять: оперативна довготривала пам'ять, біографічна пам'ять, історична пам'ять. Особлива роль у формуванні мнемічного досвіду належить раннім спогадам [2].

Відповідно до мети дослідження, нас цікавило питання про психологічні характеристики тієї частини пам'яті, що входить до мнемічного досвіду підприємця та сприяє реалізації основної функції підприємництва щодо створення та втілення у життя «нових комбінацій».

У дослідженні брали участь дві групи: в першу групу ввійшли власники приватних підприємств у кількості 43 осіб – їх вік становив від 34 до 41 року; відповідно була підбрана група респондентів, які не займаються підприємницькою діяльністю у кількості 42 особи – їх вік становив також від 34 до 41 року. Група підприємців була репрезентована 22 чоловіками та 21 жінкою; у контрольній групі – 21 чоловік та 21 жінка.

Було використано методики О. М. Лактіонова: методика дослідження оперативної довготривалої пам'яті, методика «Дитинство», модифікована нами методика дослідження біографічної пам'яті та методи статистичної обробки результатів.

Дослідження оперативної довготривалої пам'яті проводилось у вигляді фіксованої бесіди з досліджуваним, якому пропонувалося відтворити те, що йому запам'яталося з минулих днів, починаючи з учорашнього дня і віддаляючись далі послідовно по днях у недавнє минуле. Далекість «минулого» заздалегідь не обговорювалася. Діалог припинявся в тих випадках, коли впевненість досліджуваних щодо дати події ставала менше 50%, події починали плутатися з іншими за формою або за змістом, нарешті, самі досліджувані просили припинити бесіду. У ході бесіди фіксувалася кількість відтворених подій, що сталися протягом одного дня, послідовність їхнього спогаду, ступінь впевненості досліджуваного у вірності відтвореного за часом.

У результаті проведеного дослідження минулого було отримано наступні результати. Під час відтворення недавнього минулого досліджувані намагалися відтворювати різні події, виокремлюючи їх одну від одної початком і кінцем, цілями і засобами. Під час відтворення подій досліджувані практично не займалися їхньою деталізацією, у тому числі і для найближчих днів, коли деталі ще були свіжі в пам'яті. У цьому факті виявляється спрямованість пам'яті структурувати оперативну інформацію з повсякденного життя по інформаційних шматках, рівних події. На рівні події закінчується первинна фаза інтеграції мнемічного досвіду з метою ефективного виконання поточних завдань і, можна думати, наступного стирання інформації, що стала неактуальною. Додамо, що як події не виголошувалися ординарні явища життя, що не входять до об'єму оперативної пам'яті в зв'язку з їхньою низькою суб'єктивною цінністю (підйом, зарядка, їзда в транспорті, перегляд Інтернет новин і багато чого тому подібного).

У середньому в обох групах за 10-денний період на один день приходиться 5-10 подій. Обсяг щоденної оперативної пам'яті зменшується в міру віддалення подій у часі. Так, середня кількість відтворюваних подій в групі підприємців та людей, що не займаються підприємницькою діяльністю у перший день сягає відповідно 9,2 та

8,1 одиниці. Далі 7,4 та 6,5, в останній день спогадів середня кількість сягає 3,4 та 2,8 одиниць. Отже, життя підприємців є більш насиченим такими подіями, що стають частиною їхньої довготривалої пам'яті. Також нами було визначено, що відтворення кількості подій на шостий та сьомий день в обох групах дещо збільшується.

Розглянемо характеристики оперативної довготривалої пам'яті підприємців у порівнянні з даними контрольною групи. Критерієм зарахування тієї чи іншої події в ранг утримуваного в оперативній пам'яті для досліджуваних з обох груп часто мало ціннісне забарвлення. Наприклад, сварка в дружньому чи ж у звично конфліктному колективі має різну цінність для оперативної пам'яті і по-різному заповнює її обсяг. Не те саме – працювати на когось чи працювати і самому бути хазяїном своєї справи, відповідати за себе та своїх робітників, налагоджувати контакти з клієнтами і т. п. Необхідно також відзначити певну умовність у вживанні поняття обсягу оперативної довготривалої пам'яті (ОДП). Для

окремого досліджуваного він характеризується скоріше мінливістю, ніж стабільністю. В ОДП групування подій залежить від їхньої значущості, для яких на рівні життєдіяльності не існує наперед заданих правил. Нагромадження й інтеграція мнемічного досвіду відбувається за правилами орієнтації на найближчий чи віддалений результат. Що стосується групи підприємців, які характеризуються орієнтацією на стратегічні та тактичні цілі в процесі діяльності, то обсяг ОДП у респондентів цієї групи мав у порівнянні з контрольною групою не тільки кількісні, а й якісні розбіжності.

Розглянемо відтворення подій за спрямованістю, дані наведено в таблиці 1. Дані, які було отримано в ході аналізу відтворених подій за їх спрямованістю, вказують на деяку різницю між досліджуваними групами за характеристиками міжособистісних та позаособистісних подій, кількість яких в групі підприємців значуще відрізняється в порівнянні з даними контрольною групи ($p < 0,01$).

Таблиця 1.

Відтворення подій за спрямованістю в групах

Спрямованість подій	Підприємці	Контрольна група
особистісні	33%	35%
міжособистісні	49%	42%
позаособистісні	18%	23%

Як видно з отриманих даних, основним джерелом значущої оперативної інформації є сфера взаємодії з оточенням індивіда, при цьому в групі підприємців значуще більше подій, які направлені на міжособистісні взаємини. Такі характеристики ОДП в групі підприємців ще раз підкреслюють важливість утримання в пам'яті усіх особливостей взаємин із людьми, що формують міжперсональний простір підприємця та сприяють розвитку справи.

Наступне завдання нашого дослідження полягало у вивченні психологічного змісту біографічної пам'яті: в інтервалі «нового досвіду» та у період раннього дитинства. О. М. Лактіонов у часовому континуумі біографічної пам'яті виділяє три основних зони: зону присвоєння нового досвіду; зону активного минулого досвіду, соціального і психологічного становлення особистості; зону ранніх спогадів [1].

Для експериментального вивчення мнемічних характеристик «нового досвіду» нами було обрано процес становлення підприємництва у нашій країні. Інструкція була наступною: «Науковий центр ХНУ проводить дослідження з проблеми становлення підприємництва в Україні. Давайте з Вашою допомогою відновимо картину становлення підприємництва: від самого початку до нашого часу. Багато чого вже забулося, але щось усе ще пам'ятається. Спробуйте згадати, як розвивалося підприємництво, які чинники сприяли його розвитку, а які, навпаки, гальмували». У процесі експерименту свої спогади досліджуваний супроводжував оцінкою впевненості у правильності відповідей.

Треба відразу зауважити, що таке завдання було достатньо складним для групи людей, які не займаються підприємницькою діяльністю. Але в ході бесіди і вони, також, як і підприємці, згадували події їхнього життя, що так чи інакше були пов'язані зі становленням бізнесу в нашій країні, а вже потім говорили про те, що безпосередньо відносилось до поставленої нами задачі.

Експеримент показав наявність вираженого ефекту «початку-кінця» з майже абсолютним невідновленням середини у контрольній групі. Усі досліджувані розповідали про період кооперативів і приватизацію, а також описували нині існуючу ситуацію розвитку підприємництва в Україні. У середині тимчасового інтервалу спостерігався частковий спогад без указівки часу події, що супроводжувався низькою впевненістю в правильності відповідей. Одночасно підприємці добре пам'ятали і навіть часто заново переживали в ході спогадів свою емоційну реакцію на ті або інші події, що впливали на розвиток їхньої справи. Але найбільш емоційно вони розповідали про актуальні проблеми сьогодення, що гальмують розвиток їхнього бізнесу.

Таким чином, проведені дослідження дозволили з'ясувати наступне. Біографічна пам'ять, що охоплює часовий континуум людського життя від «теперішнього» у «минуле», виконує своє основне завдання добір і фіксацію корисної інформації, необхідної для здійснення життєдіяльності в важливих для людини сферах, що й знайшло своє підтвердження в спогадах підприємців. Психологічними факторами, що забезпечують ефективність пам'яті в інтервалі від

суб'єктивного «зараз» до суб'єктивного «раніше» (зона «нового досвіду»), є міра суб'єктивності позиції індивіда стосовно зовнішніх впливів, що виникають, а також орієнтація пам'яті на можливість застосування накопиченого в майбутньому.

Вирішення останнього завдання нашого дослідження щодо визначення особливостей ранніх спогадів у досліджуваних групах проходило за допомогою методики «Дитинство» О. М. Лактіонова, що є модифікованим варіантом методу семантичного диференціалу. Кожен із досліджуваних оцінював себе за 18-шкальними характеристиками у період раннього дитинства. Подальша оцінка проходила за трьома фак-

торами, що поєднують 3 шкали: «фізичний», «особистісний», «міжособистісний». «Фізичний» фактор дозволяє виявити оцінку-спогад досліджуваного про своє соматичне здоров'я і психофізичний стан у дошкільному дитинстві. «Особистісний» фактор дозволяє виявити оцінку-спогад досліджуваного про свої характерологічні особливості у дошкільному дитинстві. «Міжособистісний» фактор дозволяє виявити оцінку-спогад досліджуваного про характер взаємин із дорослими та дітьми, що оточували його в дошкільному дитинстві. У таблиці 2 наведено середньостатистичні дані, що були отримані за методикою «Дитинство» в обох групах.

Таблиця 2.

Середні показники за методикою «Дитинство» в обох групах

Фактор	Підприємці (x±δ)	Контрольна група (x±δ)	Рівень значущості розбіжності (p)
Фізичний	9,6±1,21	9,4±3,42	-
Особистісний	14,1±2,36	9,3±4,14	0,001
Міжособистісний	12,3±1,17	9,1±3,19	0,01

Наведені в таблиці дані вказують, що всі досліджувані достатньо високо оцінювали себе в дитинстві за трьома основними факторами. Проте в групі підприємців оцінки за особистісним та міжособистісним факторами значуще вище ніж у контрольній групі. Щодо фізичного фактору, середні показники в групах значуще не відрізняються. Такі результати можна пояснити спираючись на теорію досягнення Мак-Клелланда. Згідно з цією теорією, підприємець має розвинену мотивацію досягнення, демонструє високий рівень розвитку самоповаги та оцінки своїх особистісних якостей, готовність до демонстрації ініціативи в міжособистісних стосунках. Через призму сьогодення підприємець високо оцінює себе і у дитинстві. На той час як досліджувані з контрольної групи порізно оцінювали себе за трьома факторами, стандартне відхилення контрольної групи значно перевищувало аналогічні показники в групі підприємців.

Підсумовуючи усе викладене вище, нам слід сказати, що мнемічний компонент індивідуального досвіду є досить складним утворенням, який тісно пов'язаний з категорією пам'яті, та відповідає за накопичення, систематизацію й інтеграцію розподіленої в біографічному часі інформації, що може бути застосована в важливій для людини сфері життєдіяльності.

У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Експериментальне визначення обсягу і тривалості збереження інформації про події в ОДП показало, що під час відтворення недавнього минулого існує

залежність обсягу відтворення від міри заповнювання пам'яті значимим змістом, кількість і якість якого була значуще вище в групі підприємців у порівнянні з групою людей, які не займаються підприємницькою діяльністю.

Факторами, що забезпечують ефективність біографічної пам'яті підприємців в інтервалі від суб'єктивного «зараз» до суб'єктивного «раніше» (зона «нового досвіду»), є міра суб'єктивності їхньої позиції стосовно зовнішніх впливів, що виникають, а також орієнтація пам'яті на можливість застосування накопиченого в майбутньому. Саме підприємництво надає індивіду можливість реалізації двох основних функцій досвіду, що пов'язані зі стабілізацію і потребою людини в розвитку.

Віднесені до раннього дитинства спогади являють собою латентну структуру мнемічного досвіду, характеристики якого значуще вище в групі підприємців за факторами «Міжособистісний» та «Особистісний» в порівнянні з людьми, які не займаються підприємницькою діяльністю. При цьому значення за фактором «Міжособистісний» в групі підприємців позитивно пов'язано з ефективністю відтворення подій сьогодення та з подіями становлення підприємництва в нашій країні.

Перспективою подальшого дослідження може бути визначення ролі та місця мнемічного компоненту індивідуального досвіду підприємця в загальній структурі досвіду індивіда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лактіонов О. М. Координати індивідуального досвіду / О. М. Лактіонов – Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту, 2010. – 366с.

2. Лактіонов О. М. Структурно-динамічна організація індивідуального досвіду: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. психол. наук: спец. 19.00.01-

загальна психологія історія психології / Олександр Миколайович Лактіонов. – К., 2000. – 36 с.

3. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: навч. посіб. / Л. І. Воротіна, В. С. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк / За ред.

Проф. Л. І. Воротиної. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. – 307 с.

4. Середя Г. К. Гипотеза об основном принципе функционирования основных процессов памяти / Г. К. Середя // Деятельность и психические процессы. – М.: Наука, 1977. – С. 82-84.

5. Середя Г. К. Память и личность / Г. К. Середя // Актуальные проблемы современной психологии: Материалы научных чтений, посвященных 60-летию Харьковской психологической школы. – Харьков, 1993. – С. 41-43.

6. Середя Г. К. Память как механизм системной организации индивидуального опыта / Г. К. Середя // Психология познавательных процессов: Вестн. Харьк. ун-та. – Харьков, 1982. – № 224. – С. 10-17.

REFERENCES

1. Laktionov, O. M. (2010). *Koordynaty indyvidualnoho dosvidu [Coordinates of individual experience]*. Kharkiv: Vydavnytstvo Kharkivskoho natsionalnoho universytetu [in Ukrainian].

2. Laktionov, O. M. (2000). *Strukturno-dynamichna orhanizatsiia indyvidualnoho dosvidu [Structural and dynamic organization of individual experience]*. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Vorotina, L. I., Vorotin, V. Ye., Martyniuk, L. A., Cherniak, T. V. (2002). *Malyi biznes ta pidpriemnytstvo v rynkovykh umovakh hospodariuvannia [Small business and entrepreneurship in the market economy]*. L. I. Vorotina (Ed.). Kyiv: Vydavnytstvo Yevropeiskoho Universytetu [in Ukrainian].

4. Sereda, G. K. (1977). *Gipoteza ob osnovnom printsipe funktsionirovaniya osnovnykh protsessov pamyati [The hypothesis of basic principles in basic memory processes functioning]*. *Deyatelnost i psikhicheskie protsessy – Activity and mental processes*. Moscow: Nauka [in Russian].

5. Sereda, G. K. (1993). *Pamyat i lichnost [Memory and personality]*. *Aktualnye problemy sovremennoy psikhologii: Materialy nauchnykh chtenyi, posviaschennykh 60-letiyu Kharkovskoy psikhologii-*

7. Середя Г. К. Теоретическая модель памяти как механизма системной организации индивидуального опыта / Г. К. Середя // Психология деятельности и познавательных процессов: Вестн. Харьк. ун-та. – Харьков, 1984. – № 253. – С. 10-18.

8. Стрелков Ю. К. Психологическое содержание штурманского труда в авиации: автореф. дис. на получение научн. степени д. психол. наук: спец. 19.00.03- психология труда, инженерная психология / Юрий Константинович Стрелков. – М., 1992. – 36с.

9. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Йозеф Шумпетер. – М.: ЭКСМО, 2007. – 864 с.

cheskoy shkoly – Topical issues of contemporary psychology: Proceedings of the scientific conference dedicated to 60th anniversary of Kharkiv psychological school. (pp. 41-43). Kharkiv [in Russian].

6. Sereda, G. K. (1982). *Pamyat kak mekhanizm sistemnoy organizatsii indyvidualnoho opyta [Memory as a mechanism of systemic organization of individual experience]*. *Psikhologiya poznavatelnykh protsessov – Psychology of cognitive processes*, 224, 10-17. Kharkiv [in Russian].

7. Sereda, G. K. (1984). *Teoreticheskaya model pamyati kak mekhanizma sistemnoy organizatsii indyvidualnoho opyta [Theoretical model of memory as a mechanism of systemic organization of individual experience]*. *Psikhologiya deyatel'nosti i poznavatelnykh protsessov – Psychology of activity and cognitive processes*, 253, 10-18. Kharkiv [in Russian].

8. Strelkov, Yu. K. (1992). *Psikhologicheskoe soderzhanie shurmanskogo truda v aviatsii [Psychological content of navigator's work in aviation]*. *Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

9. Shumpeter, I. (2007). *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Kapitalizm, sotsializm i demokratiya [Theory of economic development. capitalism, socialism and democracy]*. Moscow: EKSMO [in Russian].

Светлана Германовна Яновская,
старший преподаватель кафедры прикладной психологии,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
площадь Свободы, 4, г. Харьков, Украина

ОСОБЕННОСТИ МНЕМИЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА ИНДИВИДУАЛЬНОГО ОПЫТА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ

В статье рассматриваются особенности мнемического компонента индивидуального опыта предпринимателей. Экспериментальное определение объема и длительности хранения информации о событиях в оперативной долговременной памяти показало, что во время воспроизведения недавнего прошлого существует зависимость объема воспроизведения от меры заполнения памяти значимым содержанием, количество и качество которого была значимо выше в группе предпринимателей, чем у группы людей, не занимающихся предпринимательской деятельностью. Факторами, которые обеспечивают эффективность биографической памяти предпринимателей в интервале от субъективного «сейчас» до субъективного «ранее» (зона «нового опыта»), являются мера субъектности их отношения к внешним влияниям, а также ориентация памяти на возможность примене-

ния накопленного в будущем. Именно предпринимательство дает индивиду возможность реализации двух основных функций опыта, связанных со стабильностью и потребностью человека в развитии. Воспоминания, относящиеся к раннему детству, представляют собой латентную структуру мнемического опыта, характеристики которого значимо выше в группах предпринимателей по факторам «межличностный» и «личностный» по сравнению с людьми, которые не занимаются предпринимательской деятельностью. При этом значение по фактору «межличностный» в группе предпринимателей положительно связано с эффективностью воспроизведения событий настоящего времени с событиями становления предпринимательства в нашей стране.

Ключевые слова: индивидуальный опыт, предприниматель, оперативная долговременная память, биографическая память, ранние воспоминания.

Svitlana Yanovska,
senior lecturer, Department of Applied Psychology,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
6, Svobody Square, Kharkiv, Ukraine

FEATURES OF MNEMIC COMPONENT OF ENTREPRENEUR'S INDIVIDUAL EXPERIENCE

The article outlines the features of the mnemic component of entrepreneurs' individual experience. Experimental observation of the scope and duration of information storage in operational long-term memory has shown that while reproducing recent past events there is a dependence of the reproduced information scope on the extent to which the memory is filled with relevant content, the quantity and quality of which is significantly higher among entrepreneurs than that among people who are not in business. The factors providing efficiency of entrepreneurs' biographical memory within the period from subjective "now" till subjective "earlier" ("new experience" area) are the following: the subjectiveness of their attitude towards external influence as well as memory's orientation at the possibility of reproducing stored information in future. It is entrepreneurship which makes it possible for an individual to actualize two basic functions of experience, which are connected with stability and people's need for development. Early childhood memories form latent structure of mnemic experience, characteristics of which are significantly higher among entrepreneurs according to the factors "interpersonal" and "personal" compared with people who are out of business. At the same time, the value according to "interpersonal" factor among entrepreneurs is positively connected with the efficiency of reproducing present-day events and with the events related to the establishment of entrepreneurship in our country.

Keywords: individual experience, an entrepreneur, operative long-term memory, biographic memory, early childhood memories.

Подано до редакції 30.09.2014
